

ПОДАТКОВІ ВАЖЕЛІ ЯК СПОСІБ РЕГУЛЮВАННЯ ПРОЦЕСІВ ПРИРОДОКОРИСТУВАННЯ

TAX LEVERS AS A WAY OF REGULATING NATURE MANAGEMENT PROCESSES

Для України, як і для багатьох інших країн, важливою є проблема збереження та раціонального використання природно-ресурсного потенціалу. Таким чином актуальність даної статті обумовлюється пріоритетністю зазначеної проблеми на шляху ставлення розвиненої країни не тільки в економічному та політичному аспектах, а і у природничих. Мета статті – дослідити, як саме взаємодіють податкові інструменти та процеси природокористування в Україні. Об'єкт дослідження – податкові інструменти у сфері природокористування. Предметом дослідження є законодавство України, бурштин, як корисна копалина, податкові платежі. Під час збирання, обробки та структуризування інформації, автор ставив перед собою наступні завдання: визначити види і цільове призначення обов'язкових платежів, що справляються при здійсненні діяльності з видобутку бурштину; охарактеризувати можливі вектори розвитку бурштиновидобувної галузі; провести аналіз нормативно-правових актів у сфері видобування бурштину; дослідити властивості обговорюваної породи. Підсумки стосовно поставлених завдань, а також їхнє інформаційне обґрунтування містяться у Результаті та обговоренні. Зазначений розділ охоплює проміжні висновки стосовно розкритих завдань, предмету та об'єкту дослідження, й відповідає тематиці сформульованої мети. Стаття завершується висновками з досліджених питань та надає певні рекомендації стосовно необхідних змін у національному законодавстві.

Ключові слова: бурштин, Полісся, податкове право, корисні копалини.

For Ukraine, as for many other countries, the problem of preservation and rational use of natural resource potential is important. Thus, the relevance of this article is determined by the priority of the specified problem in the way of the attitude of a developed country not only in economic and political aspects, but also in natural ones. The purpose of the article is to investigate exactly how tax instruments and nature management processes interact in Ukraine. The object of the research is tax instruments in the field of nature management. The subject of the study is the legislation of Ukraine, amber as a mineral, tax payments. During the collection, processing and structuring of information, the author set himself the following tasks: to determine the types and purpose of mandatory payments made during amber mining activities; characterize the possible development vectors of the amber mining industry; conduct an analysis of legal acts in the field of amber mining; to investigate the properties of the discussed breed. The results regarding the assigned tasks, as well as their information justification, are contained in the Results and discussion. The specified section covers intermediate conclusions regarding the revealed tasks, the subject and the object of the research, and corresponds to the topic of the formulated goal. The article concludes with conclusions on the researched issues and provides certain recommendations regarding the necessary changes in national legislation.

Key words: amber, Polissia, tax law, minerals.

Вступ

Конституція України вказує, що надра є об'єктами права власності Українського народу. Від імені Українського народу права власника здійснюють органи державної влади та органи місцевого самоврядування в межах, визначених цією Конституцією.

Ми повинні вже зараз подбати про те, щоб наша держава ставала економічно сильною, процвітаючою та дружньою. Щоб спільна мета – подолання корупції, нарешті була досягнена і наші нащадки змогли жити у сучасній, процвітаючій країні, а її надра працювали на благо всього народу.

Дана стаття розкриває питання, яке характеризується багаторічною актуальністю, а саме можливість регулювання процесу несанкціонованого видобування бурштину за допомогою такого інструменту як податки.

Під час написання даної роботи використовувалися роботи таких науковців, як Татарова О., Марко С., Прохорова Б., Величко Л., Верьовкіної Д., Савчук О.

Результати та обговорення

Один із шляхів вирішення проблеми збереження та раціонального використання природно-ресурсного вектору діяльності – регулювання процесів природокористування із застосуванням податкових важелів. Податковий інструментарій дає змогу вилучати частину природно-ресурсної ренти для фінансування потреб відтворення природних ресурсів та наповнення державного бюджету [1].

Тобто, надаючи право та відповідні дозволи на здійснення видобувної діяльності, держава тим самим, забезпечує отримання коштів у вигляді обов'язкових платежів до бюджету, з яких має змогу розвивати свою економіку, а також забезпечувати відновлюючу та рекультиваційну програму відповідних бурштиноносних територій.

Кожний громадянин має право користуватися природними об'єктами права власності народу відповідно до закону. Власність зобов'язує. Власність не повинна використовуватися на шкоду людині і суспільству. Сюди можна віднести і питання охорони довкілля [2, ст.13].

Іншими словами, бурштин на території нашої країни є власністю всього народу і від його імені розпоряджатися ним уповноважена лише наша держава в особі її відповідних органів.

Тим самим, закиди місцевих нелегальних копачів про те, що вони здійснюють видобування сонячного каменю на своїх теренах є нікчемними та незаконними.

Бурштин та економічна користь від нього повинні працювати на населення всієї країни, а не бандитів та місцевих недобросовісних чиновників, продажних представників правоохоронних органів, які покривають нелегальні зловживання і самі при цьому збагачуються незаконними шляхами.

Бурштин є корисною копалиною загальнодержавного значення, ювелірною сировиною та дорогоцінним камінням. Тобто, якщо у особи не має спеціального дозволу, то видобувати бурштин-сирець – заборонено.

Управління надрами повинно відбуватися у такий спосіб, щоб можна було гарантувати виконання правових, економічних та соціальних основ організації охорони навколишнього природного середовища в інтересах нинішнього і майбутніх поколінь [3].

Варто підкреслити, що без спеціального дозволу бурштин видобувати заборонено, оскільки згідно Кодексу України про надра – надра надаються у постійне або тимчасове користування, а гірничі відводи для розробки родовищ корисних копалин загальнодержавного значення, надаються центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері охорони праці, крім випадків, передбачених даним законодавчим актом. Користування надрами за межами гірничого відводу забороняється [4, ст.15; 17].

Законно отриманий дозвіл – є основою легальної діяльності суб'єктів господарювання, які прагнуть пов'язати свій бізнес із сонячним каменем.

Надра надаються у постійне або тимчасове користування; спеціальні дозволи на користування надрами надаються переможцям аукціонів, крім випадків, визначених Кабінетом Міністрів України, центральним органом виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері геологічного вивчення та раціонального використання надр [4, ст.16].

Таким чином, спеціально уповноважені органи наділені правами надавати відповідні документи згідно до передбаченої процедури та у черговості, що визначається на аукціоні.

Потрібно зазначити, що гірничим відводом є частина надр, надана користувачам для промислової розробки родовищ корисних копалин та цілей, не пов'язаних з видобуванням корисних копалин [4, ст.17].

Тобто, під гірничо відведеними територіями мається на увазі місцевість, на якій видобування корисних копалин не проводиться, але вони надаються у користування суб'єкту

господарювання як суміжна територія для здійснення господарюючих потреб при організації процесу видобування, транспортування або зберігання видобутих корисних копалин.

Кодексом України про надра передбачено можливість квотування видобутку корисних копалин з метою запобігання негативним демографічним, соціальним та екологічним наслідкам інтенсивного видобутку корисних копалин, тому устанавлюються квоти на видобуток окремих видів корисних копалин [4, ст.52].

Лише розумна та продумана політика надровидобування, здатна збалансувати отриманий економічно корисний ефект від надровидобутку. При цьому так, щоб не нашкодити довкіллю, через здійснення надмірного користування земними ресурсами, що може, з іншого боку, негативно відбитися на екологічному стані тієї чи іншої місцевості.

Порядок устанавлення квот на видобуток корисних копалин затверджується Кабінетом Міністрів України відповідно до постанови «Про затвердження Положення про порядок устанавлення квот на видобуток окремих видів корисних копалин» [5]. Основними критеріями запровадження квот є стан мінерально-сировинної бази, особливо зі стратегічних та гостродефіцитних видів мінеральної сировини; екологічні умови в районах видобутку; кон'юнктура мінеральної сировини в державі та за її межами; можливість придбання мінеральної сировини за межами України на вигідніших умовах, ніж здійснення видобутку на її території.

Тобто, політика надровидобування здійснюється таким чином, щоб забезпечувати прорахунок корисного ефекту від подальших дозвільних дій та наданих можливостей суб'єктам господарювання під час видобутку ними корисних копалин.

Це здійснюється з метою не нашкодити екології та довкіллю та, як наслідок, у подальшому не здійснювати відновлення та рекультивуацію пошкоджень. Для цього й існує квотування, що свого роду лімітує, у нашому випадку, бурштиновидобувні можливості на тій чи іншій території.

Порядок надання спеціальних дозволів на користування надрами [6] передбачає, що дозволи щодо користування надрами для видобутку бурштину надаються Держгеонадрами лише переможцям аукціонів або без аукціону лише у разі геологічного вивчення, в тому числі дослідно-промислової розробки бурштину, на землях лісгосподарського призначення, порушених внаслідок незаконного видобування бурштину, механізм рекультивації яких встановлено Порядком реалізації пілотного проекту щодо рекультивації земель лісгосподарського призначення, порушених внаслідок незаконного видобування бурштину [7], затвердженим Кабінетом Міністрів України.

Аналізуючи нормативно-правові положення, що стосуються видобування бурштину як дорогоцінного каміння, можна підмітити, що правова база по даному питанню є недосконалою та однобокою. При цьому детально регулюються лише певні види правовідносин у даній сфері, а вся галузь комплексно не охоплюється.

Право на користування надрами засвідчується актом про надання гірничого відводу, який надається лише за наявності спеціального дозволу на користування ділянкою надр, а також затвердженого в устанавленому порядку проекту розробки родовища корисних копалин гірничих відводів [8].

Загалом, говорячи про види та цільове призначення обов'язкових платежів, що справляються при здійсненні діяльності з видобутку бурштину, то їх розмір та необхідність вилучення не викликають сумнівів.

Адже корисні копалини – це невідновні багатства нашої території як держави. Їх вартість від реалізації та переробки є досить прибутковою та стабільною, тому наша економіка повинна збагачуватися та підкріплюватися саме за рахунок рентних платежів, які справляються із суб'єктів господарювання, що займаються видобутком надр.

У посланні Президента України до Верховної Ради України «Про зовнішнє та внутрішнє становище України в 2012 році» вказується, що забезпечити зростання доходів бюджету без створення значних перешкод для економічного розвитку та продукування негативних соціальних імпульсів можна завдяки таким чинникам: посилення фіскального навантаження на господарську діяльність, пов'язану з експлуатацією природних ресурсів, розширення переліку корисних копалин, за видобування та реалізацію яких справляється рента, посилення боротьби з мінімізацією оподаткування та ухилянням від сплати податків [9].

Ні для кого не секрет, що в нашій країні існує ряд факторів, які негативно впливають на ситуацію у сфері справляння обов'язкових платежів при здійсненні діяльності з видобутку бурштину і не тільки.

На сьогоднішній момент, фіскальна функція групи ресурсних податків реалізована не повною мірою. І виною цьому є тінізація бурштиновидобування як галузі, корупція у владних

органах та правоохоронній системі, свідомо безвідповідальність недобросовісних громадян, які нелегально видобувають бурштин.

Говорячи про економічну складову, то варто зазначити, що до недавнього часу, рентна ставка за видобування бурштину становила двадцять п'ять відсотків.

Це одна із найвищих ставок рентної плати, вищі – передбачені за видобуток газу. Закон «Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо упорядкування розміру ставки рентної плати за користування надрами для видобування бурштину» суттєво знизив рентну ставку: до 31 грудня 2020 року включно – у розмірі 5 відсотків; до 31 грудня 2021 року включно – у розмірі 8 відсотків [10].

Такий різкий стрибок у зменшенні розміру плати за можливість офіційно займатися видобуванням сонячного каменю, пов'язаний із намаганням законотворців вивести галузь із тіні та спонукати працювати офіційно і, відповідно, сплачувати податки.

При цьому економічну роль має зіграти не величина рентної плати, а її кількість, що теж є позитивною складовою при рості надходжень до бюджету.

Прийнятий закон створює додаткові стимули для виведення з тіні видобутку бурштину та легалізації такої діяльності. Для того, аби ще більше зацікавити легалізувати бізнес щодо видобутку бурштину у Перехідних положеннях було встановлено згаданий вище пільговий період.

Тобто можна констатувати, що у сфері бурштиновидобування на фоні прийнятих змін, відбувся процес зменшення податкового навантаження даної видобувної галузі з метою залучення більшої кількості офіційних платників ренти.

Загалом, прийняті Верховною Радою України, за ініціативи офісу Президента, останні законодавчі зміни, сприяють уможливленню легалізації видобутку бурштину в Україні. Цьому сприяють надання єдиних дозволів на вивчення надр з можливістю в подальшому видобувати бурштин строком на п'ять років і за умови, що розмір ділянки не перевищує десять гектарів.

А також вводиться значна міра відповідальності через внесення змін до кримінального кодексу, які запроваджують кримінальне покарання за незаконний видобуток, збут, придбання, а також за недотримання вимог рекультивациі землі та обов'язок компенсувати завдані збитки.

Так як надра, посідають важливе місце серед природних ресурсів, то їм притаманні значні обсяги цінних родовищ корисних копалин.

А ціннісні ресурси завжди пов'язані із великою кількістю правопорушень та корупційних зловживань.

Відповідно до статистичних даних, кількість екологічних злочинів, пов'язаних із порушенням правил охорони або використання надр, з кожним днем збільшується. Для регіонів, що мають на своїй території родовища корисних копалин загальнодержавного значення, протидія злочинності в цій сфері є однією з першочергових завдань, що потребують швидкого вирішення.

Комерціалізація надровидобувної сфери супроводжується протиправними діями, які завдають значної шкоди не тільки економіці держави, але й екологічній безпеці [11].

Бурштин і його незаконний видобуток посідають чільне місце серед правопорушень такого роду на територіях його залягання. Тому, якісна нормативно правова база, яка стосуватиметься сфери саме його видобутку та збуту є вкрай потрібною вже зараз.

Говорячи про бурштин-сирець як продукцію, варто зазначити, що він є результатом гірничо-збагачувального виробництва, який був вироблений на підприємстві та підготовлений до збуту, відповідно до вимог ТУ У 13970826.003-2000 «Бурштин», та зареєстрований Рівненським державним центром стандартизації, метрології та сертифікації за № 097/000638 [11].

Властивості, якими наділене дане коштовне каміння, дозволяють говорити про його значимість для суспільного виробництва не тільки у ювелірній сфері, а й в науці та суміжних галузях виробництва, що ще раз доводить ступінь його вартості та економічної привабливості для суб'єктів господарювання.

Бурштин є оптично-ізотропним, його колір може бути жовтим або оранжевим, іноді червоним, коричневим, чорним, а також блакитним або, навіть, безбарвним. В основному, бурштин-сирець використовують при виготовленні ювелірних виробів, так як його легко різати, шліфувати та полірувати, і він має широкий спектр кольорів. Перероблений бурштин-сирець малих розмірів і відходи ювелірного виробництва використовують щоб отримати пресований бурштин [11].

Як і будь-які товари та послуги мають свої технічні умови, яким вони повинні відповідати, бурштин як сировина також має свої вимоги до продукції, її виготовлення, контролювання, приймання та постачання.

Бурштин-сирець, який має рідинні тверді включеннями або інші властивості, які можуть мати наукову або декоративну цінність, використовують як колекційну сировину.

Декоративно-якісна характеристика бурштинової сировини оцінюється згідно з технічними умовами України: Бурштин ТУ У 13970826.003-2000 [12].

Бурштин, видобутий в Україні, конкурує із аналогічною сировиною з усього світу. Оскільки, його характеристики та технічні властивості відповідають високому рівню якості та цінуються всіма виробниками продукції із сонячного каменю.

Українські родовища є одними з європейських лідерів по запасам бурштину-сирцю. Українські компанії, у яких наявні державні ліцензії для видобутку бурштину-сирцю, щороку мають біля чотирьох тон даного мінералу. Проте, в реаліях сьогодення, вказані цифри це лише малий відсоток від реальної кількості видобування бурштину-сирцю в Україні. Величезна кількість видобутку здійснюється нелегально і, на жаль, держава про це знає, проте не контролює дане діяння [11]

Україна обіймає першість серед світових країн за наявністю бурштину на власній території, а також по його якісним характеристикам.

Однак, негативним чинником, який найбільше шкодить такому становищу – є нелегальний, варварський видобуток бурштину, від якого Україна не просто втрачає власні запаси даної корисної копалини, а й несе колосальні збитки в екологічній та економічній сфері.

Територія, на якій несанкціоновано проводять видобуток мінералу, закріплена за офіційними природокористувачами (лісгосподарські підприємства), надрокористувачами (підприємства з видобутку та перероблення корисних копалин), землекористувачами (сільськогосподарські підприємства), які, згідно природоохоронного і земельного законодавства, мають відповідати за використання цих земель за призначенням або ж знаходяться на землях запасу сільських і селищних рад, до компетенції яких, відповідно Кодексу України про надра, входить здійснення на їх території контролю за використанням та охороною надр [4, ст.10].

Тобто контролю за цільовим використанням землі суб'єктами господарювання або пересічними громадянами, закріплено за відповідними державними органами та структурами.

Питання лише в тому, чи належно вони виконують взяті на себе обов'язки та чи вчасно реагують на порушення надровидобувних, земельних та інших норм недобросовісними суб'єктами.

Судячи з ситуації, що склалася на місцевостях, де залягає бурштин, та кількості нелегальних копалин, важко сказати, що органи, які покликані боротися із зловживаннями, самі не беруть в них участь та не отримують при цьому корупційну вигоду.

У лісгоспах ще не пораховано площу лісу, яка постраждала через незаконну діяльність бурштинокопачів. Так само ніким не вивчено зміни рівня ґрунтових вод через хаотичне утворення тимчасових боліт на клондайках.

Очевидно лише те, що в місцях, в яких побували копачі, дуже важко відновити ліс. Через змінену кислотність ґрунту дерева, на місцях несанкціонованого видобування бурштину-сирцю, не хочуть рости, адже контактуючи із водою бурштин-сирець виділяє кислоту [13].

Враховуючи ситуацію, що склалася у місцях нелегального видобутку бурштину, нашій країні ще довго доведеться боротися із наслідками варварського видобутку сонячного каменю.

А ще, потрібно зауважити, контрабанда бурштину на даний час продовжує процвітати та завдавати непоправних втрат інтересам української держави, тому шкода від неї є і продовжує бути жахливою.

Місце злочину, як і обстановка, є надзвичайно важливим джерелом інформації, бо містить велику кількість слідів і речових доказів, що визначають напрям розслідування і висунення слідчих версій. Місце незаконного видобування корисних копалин залежить від їх місця залягання. Так, незаконне видобування корисних копалин вчиняється в регіонах, де є відповідні родовища корисних копалин. В Україні розвідано три родовища бурштину – два в Рівненській та одне у Волинській області з сумарними запасами понад 100 тонн [14].

Правоохоронні органи повинні діяти швидко та ефективно, при виявленні злочинних схем щодо несанкціонованого видобування бурштину.

Оскільки, від їх оперативності та злагодженої роботи із місцевими органами, залежить успіх розкриття правопорушення та притягнення винних до відповідальності.

Існує два прямих платежі, пов'язаних з видобутком, – плата за ліцензію (спеціальний дозвіл) на розробку ділянки та видобуток, а також рента – частка доходу від продажу бурштину.

Однак, на сьогодні першочерговими у галузі бурштиновидобування є не бюджетні платежі, а потреба України у зменшенні негативних ефектів від видобутку бурштину, зокрема:

- екологічний (рекультивация земель);
- корупційний (підвищення прозорості галузі та кращого обліку бурштину);
- соціально-економічний (шляхом приватизації існуючих підприємств та інвестицій в цю та суміжні галузі) [15].

Розглядаючи питання експорту бурштину, варто підкреслити, що Постанова Кабінету Міністрів України «Про лібералізацію експортних операцій» до товарів, експорт яких здійснюється за дозволом Міністерства фінансів України, відносить бурштин, який відповідно до кведів ЗЕД має номер 25.30.90000 [16].

Слід зазначити, що у сучасному Українському класифікаторі товарів ЗЕД, розробленого ДФС України, а саме в 71 розділі, бурштин-сирець відсутній, не зважаючи на те, що в Україні найбільше родовище бурштину- сирцю у світі, а сам бурштин-сирець використовується як у медичній сфері, так і в декоративній.

У митній сфері в принципі не закріплений такий вид товару як бурштин-сирець у митному тарифі України. Втім, ні для кого не є секретом, про масовий експорт бурштину-сирцю за кордон, з якого бюджет України не має жодної копійки [16].

Такі очевидні прогалини у законодавчій базі щодо бурштину та його видобування, а також експорту і обробки, самі спонукають потенційних зловмисників шукати шляхи для легкої наживи.

Не маючи належної нормативно-правової бази та способів якісно врегулювати питання бурштиновидобування, держава сама підіграє контрабандистам.

Тому, потрібно якнайшвидше прийняти законодавчі норми, які нарешті зможуть врятувати галузь бурштиновидобування та дасть змогу залучити додаткові кошти до бюджету нашої країни.

Підсумовуючи все вище викладене слід зазначити, що питання організаційно-правового упорядкування видобутку бурштину-сирцю в Україні наразі є просто кричущими, оскільки воно здійснюється в більшості випадків поза правовим руслом, приносячи страшні проблеми екології, а саме землям на яких здійснюється його незаконне видобування. Втім, проблемні питання стосуються як відсутності відповідного закону, який передбачатиме реальну кримінальну відповідальність за порушення надр, а саме видобування бурштину-сирцю, та його незаконного збуту, так і складність організації та контролю за видобутком бурштину-сирцю в межах існуючого законодавства, насамперед через його недоліки та все ще масивну бюрократію та корупцію [11].

Є надія, що уряд та Президент зможуть вивести галузь із тіні та направити її у відповідне законне русло. Це дасть змогу людям повірити у наявність справедливої та дійсно демократичної ідеї існування нашої країни, та вселить надію на знищення корупції серед чиновників та олігархів, які на сьогодні коригують наше сонячне каміння.

Питання врегулювання нелегального використання надр для незаконного видобування бурштину являє собою значний суспільний розголос. Населення та країна прагнуть щоб якнайшкороше відбулася легалізація цього корумпованого бізнесу. Тому, щоб податкові платежі дійсно сплачувалися до бюджету, слід належно визначати і встановлювати їх розмір та створювати дієві механізми їх збору.

Роками українські землі та родовища знищувалися варварським способом через так званих «чорних» копачів, які майже кримінальним способом видобували бурштин. Як наслідок: сотні гектарів знищеного лісу, трав'яного покриву, родючого ґрунту, руйнування дренажних каналів підземних вод. Більше того, ми як держава недоотримували сотні тисяч гривень у бюджет [1].

Тому, останні законодавчі зміни запроваджені урядом та Президентом країни, створюють додаткові стимули для виведення з тіні видобуток бурштину та узаконення такої діяльності.

Такий підхід дасть змогу на законодавчому рівні створити передумови для створення додаткових стимулюючих факторів суб'єктам господарювання щодо провадження легальної діяльності з видобування бурштину.

Отже, маємо надію, що законодавчі зміни дозволять вивести діяльність із видобутку бурштину з рук нелегальних копачів, що, відповідно, сприятиме збільшенню податкових надходжень до бюджету та покращення економічного, соціального та екологічного клімату країни.

Висновки

Україна має потужну мінерально-сировинну базу і відноситься до найбільших мінерально-ресурсних держав світу. На її території, що займає 0,4 % світової суші, зосереджено до 5 % світових мінеральних ресурсів. В Україні розвідано близько восьми тисяч родовищ, які представлені дев'яносто сімома видами корисних копалин, майже половина родовищ розробляється. Приблизна вартість розвіданих запасів перевищує 7,5 трлн доларів США.

Перспективи, які надає нашій країні її сировинний фонд – досить масштабні та великі, що відкриває можливість розвивати видобувні галузі, тим самим збагачувати власну економіку. Бурштиновидобування не повинно при цьому стояти осторонь і також працювати на благо країни.

В умовах світової економічної і фінансової нестабільності, коли перед усіма країнами постає складна проблема поєднання завдань фіскальної консолідації і створення умов для економічного зростання, роль ресурсних і рентних платежів набуває особливого значення.

Отже, питання цільового призначення обов'язкових платежів, що справляються при здійсненні діяльності з видобутку бурштину, належать до пріоритетних напрямів реформування податкової системи України.

Список використаних джерел:

1. Потенціал рентних платежів за видобуток корисних копалин в Україні / Соколовська А. М., Унігівський Л. М., Башко В. Й. та ін. – К. : ДННУ «Акад. фін. Управління», 2013. – 228 с.
2. Конституція України від 28.06.1996 № 254к/96 ВР. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1996, № 30, ст. 14. // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254> (дата звернення: 20.10.2021).
3. Надкористування та охорона довкілля. Аналіз проєктів 4187 та 4187-17 грудня 2020 / Електронна стаття. // URL: <http://epl.org.ua/announces/nadkorystuvannya-ta-ohorona-dovkillya-analiz> (дата звернення: 20.02.2022).
4. Кодекс України про надра від 27.07.94 № 132/94-ВР. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 1994, № 36, ст.340. // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/132/94> (дата звернення: 20.10.2021).
5. Про затвердження Положення про порядок установлення квот на видобуток окремих видів корисних копалин. Постанова Кабінету Міністрів України від 22 грудня 1994 р. № 862. // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/862-94-%D0%BF#Text> (дата звернення: 20.02.2022).
6. Про затвердження Порядку надання спеціальних дозволів на користування надрами. Постанова Кабінету Міністрів України від 30 травня 2011 р. № 615. // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/615-2011-%D0%BF#Text> (дата звернення: 25.01.2022).
7. Деякі питання реалізації пілотного проєкту рекультивуації земель лісогосподарського призначення, порушених внаслідок незаконного видобування бурштину. Постанова Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2016 р. № 1063 (дата звернення: 20.10.2021).
8. Про затвердження Положення про порядок надання гірничих відводів. Постанова Кабінету Міністрів України від 27 січня 1995 р. № 59. // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/59-95-%D0%BF#Text> (дата звернення: 20.02.2022).
9. Про внутрішнє та зовнішнє становище України в 2012 році: Щорічне Послання Президента України до Верховної Ради України. – К. : НІСД, 2012. – 256 с.
10. Про внесення змін до Податкового кодексу України щодо упорядкування розміру ставки рентної плати за користування надрами для видобування бурштину. Закон України від 04.02.2020 № 490-ІХ (дата звернення: 25.11.2021).
11. Верьовкіна Д. І., Савчук О. О. Проблемні питання організаційно-правового упорядкування видобутку бурштину-сирцю в Україні: проблема сьогодення // Права людини в Україні: минуле, сьогодення, майбутнє. Харків, 2020.
12. Про затвердження Інструкції із застосування Класифікації запасів і ресурсів корисних копалин державного фонду надр до родовищ бурштину. Наказ Державної комісії України по запасах корисних копалин від 10.02.2003 № 29. // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0155-03#Text> (дата звернення: 20.02.2022).
13. Величко Л. Як живеться бурштиношукачам на клондайку і поза ним. // URL: <https://texty.org.ua/d/amber/> (дата звернення: 25.11.2021).
14. Татаров О. Ю., Марко С. І. Криміналістична характеристика порушення правил охорони або використання надр на прикладі незаконного видобування бурштину / Науковий вісник 3, 2014 Львівського державного університету внутрішніх справ. // URL: http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64 (дата звернення: 20.02.2022).
15. Прохоров Б. Чи допоможе нам легалізація видобутку бурштину? // URL: <https://ces.org.ua/amber/> (дата звернення: 25.01.2022).
16. Про лібералізацію експортних операцій. Постанова Кабінету Міністрів України від 24 жовтня 1994 р. № 734. // URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/734-94-%D0%BF#Text> (дата звернення: 20.02.2022).